

Ataseven, V., (2022). Kitap Tanıtımı – Mahmut Kaplan/Divan Şiirinde Aşkın Renkleri Yaz: Kaplan, M., *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:5, Sayı:3, 973 – 976.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 06.10.2022

Kabul / Accepted: 16.12.2022

Kitap İnceleme / Book Review

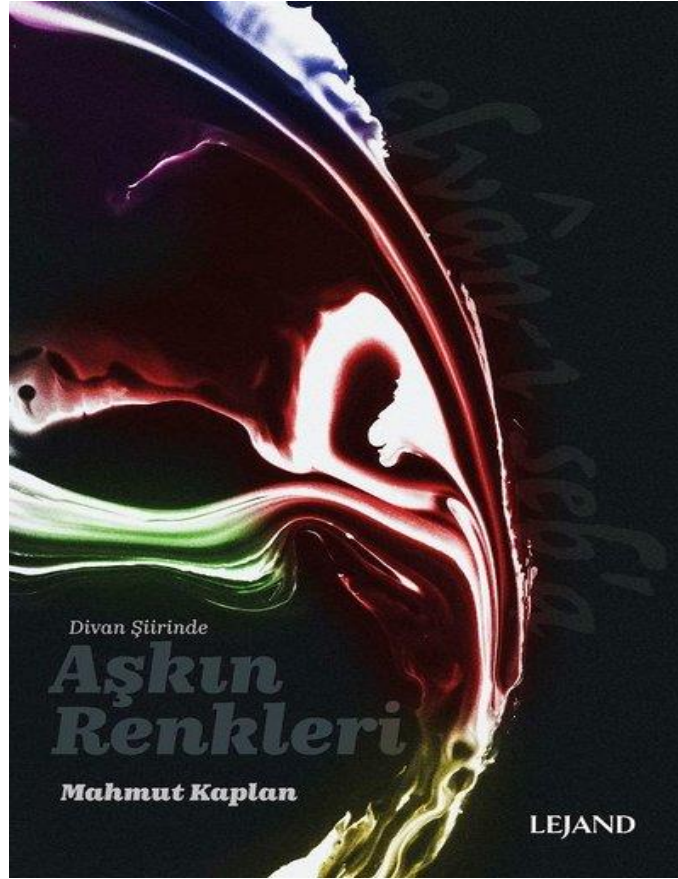

DOI: 10.55666/folklor.1185106

DİVAN ŞİİRİNDE AŞKIN RENKLERİ

Vildan ATASEVEN*

KAPLAN, M. (2021). *Divan Şiirinde Aşkın Renkleri*. İstanbul: Lejand Kitap, 281 sayfa.

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Adana/Türkiye. atasevenvildan@gmail.com. ORCID: 0000-0002-6884-7713

Renkler, toplumların kültür ve medeniyetinin oluşmasında önemli yapı taşlarından birini oluşturmaktadır ve her toplumda farklı anlamlara gelebilmektedir. Bu durum renk kavramının kullanım alanını zenginleştirmiştir. Renkler, İslam'ın büyük kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm'de de birden çok anlama gelecek şekilde kendine yer bulmuştur. Kur'ân'da yer alan bu renkler ve ifadeler, bazen Allah'ın sonsuz kudretine, engin rahmetine ve tabiatta zuhur eden eşsiz sanatına delalet ederler. Bazen de renklerle hayat, ölüm, iman, inkâr, umut, karamsarlık, mutluluk ve üzüntü gibi durumlar ifade edilir (Çelik, 2019: 83).

Asırlarca süren divan şiiri geleneğinin uzun soluklu olmasını sağlayan nedenlerin başında şairlerin hemen her konuyu şiirlerinde malzeme olarak kullanması gelir. Bu farklı unsurların içinde sık kullanılanlardan biri de renkler ve renklerin çağrıştırdığı kavramlardır. Öyle ki bazen bir gazel, seçilen redif sözcüğüyle tek bir renk üzerine kurulmuştur. Beyitlerde renklere birçok anlam yüklenmiş ve renkler, şairler tarafından farklı çağrışımlar oluşturacak şekilde ustaca kullanılmıştır. Bu nedenle divan şiirini daha iyi anlayabilmek için renklerin çağrışım alanları hakkında fikir sahibi olmak önemlidir. Fakat divan şiirinde renkler üzerine yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu nedenle renklerin divan şiirinin anlam dünyasına sağladığı katkı hakkında yeterli bilgiye ulaşmak zorlaşmaktadır. Türk edebiyatında renklerle ilgili yapılan çalışmalar arasında; Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali'nin editörü olduğu *Renk Kitabı* (2017), Doç. Dr. Recep Demir'in *Divan Şiirinde Renkler* (2016) adlı kitabı, Efsun Yılmaz Uğur'un *Klasik Türk Şiirinde Renkler* (2009) ile Muhammet Emre Çakıcı'nın *Nedîm Dîvânı'nda Renkler* (2018) adlı tez çalışmaları önemli çalışmalar arasında sayılabilir.

Renk Kitabı'nda divan şiirinde renklerin kullanımından ziyade Eski Türkçe'den günümüze renklerin işlevinden ve kullanıldıkları alanlardan bahsedilmektedir. Renk kavramının Eski Türk Yazıtları'ndan atasözlerine, renk adlarına gelen eklerden tıptaki yerine kadar birçok alandaki durumuna değinilir.

Divan Şiirinde Renkler adlı kitapta yazar, renk sözcüğünün çeşitli sözlüksel tanımlarını verdikten sonra renk sözcüğünden türetilen ve renkli, güzel, latif, süslü anlamlarına gelen “rengîn” sözcüğünün Osmanlı şair ve tezkirecileri tarafından neredeyse (Demir, 2016: 21) terimleştirildiğini ifade eder. Bu kısımda çeşitli şairlerden örnek beyitler verilerek “renk” ve “rengîn” kavramlarının kullanımı anlatılır (Öntürk, 2017).

Klasik Türk Şiirinde Renkler adlı tez çalışması 15. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında yaşayan şairleri kapsamaktadır (Yılmaz Uğur, 2009) ve renkler, birlikte kullanıldıkları kavramlarla ele alınmıştır. Ardından renklerle ilgili beyit örnekleriyle çalışma zenginleştirilmiştir.

Nedîm Dîvânı'nda Renkler adlı tez çalışmasında ise renk kavramı ve bu kavramın tarihî süreci hakkında açıklamalardan sonra Nedîm'in hayatı, sanatı ve eserlerine değinilmiştir. Ardından Nedîm'in divanındaki renklerin kullanılma biçimlerinden söz edilmiş ve örnek beyitlere yer verilmiştir.

Renk konusunu ele alan çalışmalardan biri de Mahmut Kaplan'ın *Divan Şiirinde Aşkın Renkleri* adlı eseridir. Kitabın ilk basımı Haziran 2021'de Lejand Kitap tarafından yapılmıştır. 281 sayfa olan eserde; ön söz, on bölüm, kaynakça ve indeks bulunmaktadır.

Divan Şiirinde Aşkın Renkleri kitabında renklerin insanlar için ifade ettiği anlamların yanı sıra tarih boyunca renklere yüklenen değişik anlamlara değinilmektedir. Ayrıca çalışmada divan şiirinde renklerin farklı anlamlara gelecek şekilde kullanıldığından bahsedilmektedir. Kaplan, şairlerin duygularını bir manzara gibi renklerle tasvir ettiğini çeşitli beyit örnekleriyle anlatmıştır. Çalışmanın hacmi gözetilerek kimi beyitler detaylı kimisi ise kısaca açıklanmıştır. Yazar, renk ifade eden kelimelerin dış tabiat kadar şairlerin iç dünyalarının da tercümanı olduğunu, şairlerin üsluplarını oluşturan makyaslardan birinin de renk kullanımı olduğunu söylemektedir. Her şairin mizacına göre bazı renkleri daha çok tercih ettiğinden; birinin karayı, kırmızıyı daha çok kullanırken bir diğeri yeşil ve beyazı öne çıkarabileceğinden bahsetmektedir.

Kaplan, eserini bölümlere ayırırken divan şiirinde öne çıkan on şairin şiirlerindeki renk dünyası üzerinde de durmaktadır. Ayrıca yazar renklerin edebî sanatlarla olan ilişkisini örnek beyitlerle açıklamıştır.

Şeyhî'nin Renk İklimi başlığını taşıyan birinci bölümde yazar, renklerin klasik şiir içindeki gelişimini takip edebilmek amacıyla çıktığı yolda önce Şeyhî'yle karşılaştığını ifade etmektedir. Onun şiirlerinde geçen

renkleri kullanım sıklığına göre, azdan çoğa doğru değerlendirdiğini belirterek bu renklerin divan şiirindeki kullanımları ile Şeyhî'nin şiirlerinde yer alma biçimlerini açıklamaktadır. Her renkten sonra seçilmiş örnek beyitlere yer verilmektedir.

Necâtî'nin Renk Harmanı başlıklı ikinci bölümde şairin hayatına dair küçük bilgiler verildikten sonra şiirlerinde kullandığı renklerin onun dünyaya bakış açısının ipuçlarını gösterdiği iddia edilmekte ve divanın bu gözle incelendiği belirtilmektedir.

Ahmet Paşa Divanı'nda Renkler başlıklı üçüncü bölümde klasik şiirin kuruluşunda önemli payı olan Ahmet Paşa'nın divanındaki renklere eşlik edileceği ifade edilmektedir.

Hayâlî Bey'in Renk Dünyası adlı dördüncü bölümde Hayâlî Bey hakkında kısa bir anekdotun sonra yazar, "Hayâlî, göz penceresinden ruhunun aynasına yansıyan varlıkların renklerini, canlı tablolar halinde misra kanatları arasında havalandırılmış, şiir vadilerinde renkli manzaralara dönüştürme başarısını göstermiştir." (2021: 89) demektedir ve onun renkli dünyasında bir yolculuğa çıkmaktadır.

Hayretî'nin Renk İklimi'ne dair olan beşinci bölümde renklerin insan tabiatı üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir. Renklerin şiirde ifade biçimi olarak özgün bir kullanım alanı bulduğunu söyleyen yazar, Hayretî'nin de renkli ve görkemli bir renk evreni içinde şiirlerini dokuduğundan söz etmiştir.

Fuzûlî'nin Renk Dünyası başlığını taşıyan altıncı bölümde klasik şiirin zirve isimlerinden biri olan Fuzûlî'nin renkleri kullanım biçiminin çarpıcılığı ve etkileyciliği anlatılmaktadır.

Nev'î'nin Renk Dünyası başlıklı yedinci bölümde Nev'î'den kısaca bahsedildikten sonra onun renk kullanımına değinilmiş ve şiirlerindeki renkler arasında siyah rengin hâkim olduğu vurgulanmıştır.

Şeyhülislam Yahya'nın Renk Gergefi başlığı verilen sekizinci bölümde Şeyhülislam Yahya hakkındaki bilgilerin ardından onun tabiatı algılayıp ifade edişinde renkleri önemli bir araç olarak kullandığından söz edilmektedir. Şiirlerinde en fazla kırmızı, daha sonra da siyah rengin yer aldığı ifade edilmektedir.

Kitabın dokuzuncu bölümü *Nâbî'nin Renk Dünyası* başlığını taşımaktadır. Burada Nâbî hakkında verilen bilgilerin ardından şairin renk dünyasına adım atılmaktadır.

Esrâr Dede Divanı'nda Renkler başlıklı onuncu bölümde Esrâr Dede'nin şiirlerindeki renklerden yola çıkılarak onun iç âleminin sınırlarının, ufuklarının anlaşılmasına çalışılacağı belirtilmektedir. Aynı zamanda şairin şiirlerinde renkleri nasıl kullandığının, bunlara nasıl bir işlev yüklediğinin de görülmeye gayret edileceği dile getirilmiştir.

Bu çalışmada, divan şiirinde renklerin kullanımı hakkında konunun ilgililerine geniş bilgiler sunulmaktadır. Çalışmanın divan şiirinin on önemli şairi üzerinden yapılmış olması, ikinci sınıf şairlerin şiirlerindeki renk kullanımları hakkında da fikir vermektedir. Bu yönüyle eser, ileride renk konusunda yapılacak daha kapsamlı çalışmalar için temel bir başvuru kaynağı niteliğindedir.

Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalar, renkleri daha genel hatlarıyla ele almaları ve divan şiirinde sık kullanılan renklere göre tasnif edilmeleri gibi yönleriyle *Divan Şiirinde Aşkın Renkleri* adlı eserden ayrılmaktadır. *Divan Şiirinde Aşkın Renkleri*, divan şiiri için önem arz eden on şairin şiirlerindeki renkleri ele alıp açıklayan bir çalışmadır.

Eserde ele alınan renklere bakıldığında bazısının şairler tarafından sık, bazısının da nadir kullanıldığı ve alışılmadık benzetme ve hayal unsurlarıyla kurulduğu görülmektedir. Eserde şairler tarafından çoğunlukla kullanıldığı belirtilen renkler kırmızı, siyah, sarı, beyaz, lacivert, mavi, yeşil, eladır. Gendüm-gün "buğday renkli"; narencî "turuncu"; kibrîti "kükürt renginde olan, açık sarı" (Devellioğlu, 2002: 285, 806, 520) ve gömgök "masmavi" (Akalin vd., 2011: 961) gibi renkler sık rastlanılmayan renklerdir. Ele alınan çalışma divan şiirinin renk dünyasının gösterilmesi konusunda akademisyenlere, öğrencilere ve konuya ilgili olanlara yarar sağlayacak niteliktedir.

Kaynaklar

- AKALIN, Ş. HALÛK vd. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- ÇAKICI, M. E. (2018). *Nedim Divânı'nda Renkler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇELİK, B. (2019). “Kur’an’da Zikri Geçen Renkler ve Renklerle Verilen Mesajlar”. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 1, 81-100.
- DEMİR, R. (2016). *Divan Şiirinde Renkler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, F. (2002). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- GÜRSOY NASKALİ, E. [ed.] (2017). *Renk Kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- ÖNTÜRK, A. (2017). “Divan Şiirinde Renkler”. *ulakbilge*, C. 5, S. 12, 973-982.
- YILMAZ UĞUR, E. (2009). *Klasik Türk Şiirinde Renkler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.